

Ponovljenje zraka v izbah.

Ponovljenje zraka in njega čistota v človeških prebivališčih ste tako potrebne reči za ohrambo zdravja, da se ne more dosti za to skrbeti. Vsakteriči vé, da čisti zvonajni zrak človeka bolj oživi in okrepcá, kakor zaperti sobni zrak v sobah ali izbah, kolikor je mogoče, večkrat ponavljati in očistiti.

To se nar ložej učini, če se okna in vrata odpirajo, s čemur preprih vstane, ki pokvarjeni sobni zrak izpelje.

Nar bolji čas za to je zjutrej, neke ure po sončnim izhodu, ko je sonce megle že bilo pregnalo; za tem popoldne med 2. in 4. uro. Zvečer je zrak že vlažen, in ponoči zavolj merzlih hlapov naravnost škodljiv.

Pozimi, ko so izbe zakurjene, je boljši, vse okna ali vrata zajedno odpreti, ter o kratkim času sobni zrak popolnoma ponoviti, kakor dalj časa le eno okno ali ene duri odperte imeti: ker se tako znotrajni zrak vunder zadosti ne ponovi, izba pa se razhladi, med tem ko po pravim načinu novi zrak, od zunej noter pridši, od gorkih stén in drugih delov izbe se precej ogreje, ker leté ob kratkim času ne morejo ravno preveč se ohladiti.

Ogled nove kazenske postave

zoper hudodelstva, pregreške in prestopke.

(Dalje.)

Od krive rabe uredske oblasti (Missbrauch der Amtsgewalt).

Vsakteri državni (cesarski) ali občinski (županijski) urednik, ki v uredu (službi), v katerem je zavezan, sebi zaupano oblast, da bi komu, bodi si državi, kaki občini ali drugi osebi, škodo storil, kakor koli krivo rabi, doprinese s tako krivo rabo hudodelstvo; naj ga je k temu samopridnost, ali kaka druga strast ali postanska namemba zapeljala.

Za urednika (Beamte) se čisla tisti, kateri ima, bodi si zaprisežen ali ne, po neposrednjem ali posrednjem javnem naročilu dolžnost, opravila vladarstva oskerbovati.

V tacih okolšinah stori to hudodelstvo zlasti:

1. sodnik, državni pravdnik ali drug gosposkin, kakor tudi sicer vsak z dolžnostmi zavezan urednik, kateri se da od postavnega spolnovanja dolžnosti svojega urada odverniti;
2. vsak urednik, kateri v uredskih rečéh, torej tudi notar, ki zapisovaje ali izdajaje notarsko pismo, kaj spričuje kar ni res;
3. kdor sebi zaupano uredsko skrivnost po nevarnem razodene; kdor pismo svoji uredski skerbi izročeno uniči, ali komu proti svoji dolžnosti podá;
4. advokat ali drug zaprisežen opravnik, ki svoji strani na škodo pomaga nasprotniku pravne spise sostavljati ali ga sicer s svetom in djanjem podpira.

Kazen tega hudodelstva je težka ječa od 1 do 5 let. Po velikosti hudobije in škode se zamore taista tudi na 10 let podaljšati.

Urednik, kateri oskerbovaje pravico (pravosodje), podeljevaje službe, ali razsojevaje javne reči, svoj ured sicer po dolžnosti opravlja, pa za njega opravljanje, dar neposredoma ali posredoma vzame, ali sicer odtod si kak dobiček nakloni, ali obljubiti da; ravno tako, kdor se po le-tem sploh pri oskerbovanji svojih uredskih opravil h kaki pristranosti zapeljati

da, naj se kaznuje z ječo med 6 mesci in 1 letom. Tudi mora prejeti dar, ali kolikor je dar vreden, v zalog za uboge tistega kraja vložiti, kjer je hudodelstvo storil.

Kdor z darovi (s podkupljenjem) kakega civilnega in kazenskega sodnika, državnega pravdnika ali kjer gré za podeljevanje službe ali razsojo javnih reči, kakoršnega si bodi urednika k pristanosti ali k prelomljenju uredske dolžnosti zapeljati skuša, se zakrivi s hudodelstvom; namen naj meri na njegov lasten, ali na dobiček koga družega, naj se doseže ali ne.

Kazen tacega zapeljanja je ječa med 6 mesci in enim letom; pri veliki zvižčnosti ali zares storjeni znameniti škodi pa težka ječa od 1 do 5 let. Poverh tega je ponudjeno ali zares dano darilo v zalog ubožnim tistiga kraja vložiti.

(Dalje sledi.)

Polovanje po Laškim.

Spisal M. Verné.

25. pismo.

Dragi prijatelj!

V Napoli 21. julia 1847.

Ko se v Napolo pride, se človeku zdí, de je na drugi svet prišel. Tu je vse polno ljudi, kónj, kočij in raznih drugih vozov; — vojaki in duhovni, lacaróni in gospodje, menihi in clo nune — vse se meša, vse se gnjete, vse vpíje in kriči, de se človek v nekterih ulicah, posebno pa v tisti, ki ji Toledo pravijo, skoraj ganiti ne more, in de komaj svojo besedo sliši. Ena cela dolga in široka ulica je polna ognjišč, kjer za lacaróne in druge uboge ljudi kuhajo in cvrejo, de je veselo viditi. Kdor ima le kakšen krajcer, se tu lahko in dober kup nasiti. Po celo uro se nisim naveličal gledati, kako makarone in druge močnate jedí, s siram potresene, brez žlic ali druge priprave jedó.

Lacaróne pa sim si vse drugač mislil kakor so; sim menil, de so res, kakor jih nekteri popisujejo, vsi vmazani, raztergani in zgol — tatjé; pa ni res. Vse njih premoženje je sicer le srajca in pa platnene hlače do kolén, in neki velik štirivoglat jerbas; vsi hodijo gologlavi in bosi, in raji ležé ko delajo; tode tistim, ki nimajo družine, ni treba veliko delati, ker z nekakimi krajcarji lahko živé. Lacarón tudi za pohištvo veliko ne skerbí, ampak jerbas poleti v senco, pozimi pa prek sončja pod kakšen podstrešek na tla dene, se vznava-nj zavalí, roke pod glavo križem vtakne, noge pa, ki od kolena čez jerbas molé, na tla nasloni, ter poje ali — spí, dokler ga kdo ne potrebuje in ne kliče. Nekdaj jih je bilo veliko več, in so bili tudi bolj raztergani in vmazani, in kar tatvíno zadene, bolj nevarni, pa Francozi, ali marveč kralj Murat jih je dobro izuril. Otrok ne redé kakor bi se imelo. Nekteri jih do šestiga in sedmiga leta in mende še starejši prav nage, ali k večim v samo srajčico cele dni prek morja laziti in igrati pusté, de so od sonca vsi oparjeni in opečeni in černi ko cigani, desiravno cel dan po vodi brazdajo.

Rokodelci pa pridno delajo; do desete in enajste ure ponoči sim jih vidil delati, desiravno so bili nar daljši dnevi, ko sim tam bil.

Napola je silno veliko mesto in šteje do 500.000 duš. Zato je pa tudi, kakor sim prej rekel, toliko ropotanja in krika, de se dalječ okrog mesta sliši. — Mesto leží neizrekljivo prijetno med morjem in med griči, ki ga na severni in zahodni strani obdajajo. Nekdaj, ko je bilo manjši, je bilo obzidano, ker se na iztočni strani blizo cerkve Karmeljske matere božje še nekoliko stariga mestniga ozidja vidi; sčasoma pa je toliko prirastlo, de dalječ čez to ozidje sega.

Verh narvišjiga griča na severni strani je silno terden grad ali tabor, ki mesto strahuje, in ki mu „Sant Ermo“ (sveti Erazem) pravijo. Razun tega grada so poleg morja še drugi trije tabri, ki mesto proti jugu varjejo.

Na južni strani se vidi dalje v morji Kapriški otok (Isola di Capri); — na zorni strani mesta pa je lepa, silno rodovitna ravnina z nikdar pokojnim Vezuvjem. Na večerni strani pa oklepa mesto Posilipov hrib.

Mestne ulice so večidel ravne, tode nekatere le voske; — hiše so sila visoke in imajo skoraj vse plošnjate strehe. — Cerkvá je mnogo, pa ne tako velicih in lepih kakor v Rimu. Nar lepši je po moji misli nova, še ne davno sozidana cerkev sv. Frančiška de Pavla, ki na velicim tergu, kraljevim dvoru ravno nasproti stoji. V redu in v primerah Agripoviga Panteona v Rimu je sozidana. Na tergu nad cerkvijo in kraljevim dvorom stojite krasni, iz brona vlti podobi Karola III. in Ferdinanda I. na konjih, ki jih je slavni Kanova naredil.

Razun te krasne cerkve sim le malo družih ogle dal, namreč stolno cerkev sv. Januaria, ki je sila velika in ravno tako bogata. V ti cerkvi hranijo truplo sv. Januaria, ki je patron neapolitanskiga kraljestva, in ki Napolitancam vsako leto čudež ponovi, de njegova sosedena krí, ki jo v posebni posodi hranijo, skipí in zavré, in bolj ko vré, bolj so Napolitanci veseli, in boljši létine se nadjajo; — potem cerkev sv. Januarčika, ali sv. Januaria ubogih, pri kateri so lepe in prostorne katakombe; — in pa z žlahnim marmorjem silno bogato jezuitarsko cerkev, in še nekoliko družih. Nobene pa nisim bolj ginjen ogledoval, ko cerkev matere božje Karmeljske, ne zavolj nje bogatije, tudi ne zavolj zlata in biserov, s kterimi je podoba matere božje okinčana, ampak zavolj zaliga nemškiga mladenca, ki je v ti cerkvi pokopan. Desiravno komaj še le 15 let star se je vender v letu 1267 z veliko serčnostjo v Italio vzdignil, svoje, ki so ga želeli in klicali, in kraljestvo, ki mu je po vsi pravici šlo, desiravno ga je bil svet Oče Papež drugimu daroval, iz rok vrinjeniga kralja rešit in otet. Nestanovitna sreča ga pa kmalo zapustí; sovražniki ga otepejo; komaj vbeží, in se neki konec pontinskiga močirja skrije; — tode tudi takrat ni manjkalo hudobnih izdajavcov, kakor jih nikoli ne manjka — neki Frangipani ga je izdal. V Napolo so ga peljali, in tu blizo imenovane cerkve na velicim tergu, ki mu zdaj stari terg pravijo, so mu pričo kralja Karola Anžuskiga (Charles d' Anjou) — oj! gerdi spomin! glavo odsekali. Tako je poginil zadnji odraslik slavne Hohenstaufenške hiše, kralj Konradín, z zvestim prijatlam Miroslavam Badenskim. — In še le letos mu je v ti cerkvi Bavarski kraljevič Maksimilian spominek postavil — lepo, krasno izdelano podobo iz beliga marmorja z nemškim in laškim napisam:

»Diess Denkmahl setzt Maximilian
Kronprinz von Baiern dem König
Conradin, dem letzten der Hohenstaufen,
einem Verwandten seines Hauses«.

Stari terg me je spomnil pa tudi na Mazanjela — Masaniello — nekiga mladiga ribiča, ki je bil nekaj časa silno mogočen mož. Ko so se bili namreč Napolitanci v letu 1647 zavolj nekih novih davkov spuntali, je bil Mazanjelo ljudski poglavar, in je ljudi večidel na tem tergu zberal in nagovarjal, in od tod španjolskiga vladarja strašil. Pa prenašlo se je bil prevzel in je revno poginil.

Življenje slavnih Slovanov.

VIII.

Jernej Kopitar,

slavnoznaní jezikoznanec slovanški, sin kmetiških starišev, je bil rojen leta 1780, 23. augusta v Repnjah, vasi Vodiške fare na Krajnskem.

Viditi, da sinek ni slabe glavice, in da ga nauk veselí, ga peljejo oče devet let starega pastirčka v belo Ljubljano, kjer se potem tako dobro véde, da prvo malo šolo v pol leta dokonča, v tretji mali pa je bil že prvi izmed vsih. Tudi v višjih šolah so ga vedno med prve šteli.

Ondaj je živel v Ljubljani za našo domovino in njene bistroglave sinove posebno vneti in učeni mož baron Žiga Cojz. Učenost mladega Kopitarja mu ni mogla neznana ostati. Vzame ga odraslega za dobro plačo v hišo za učenika svojemu sinovcu. Ko sinovec na Dunaj odide, priderží blagi dobrotnik Kopitarja, kateri mu se je bil s svojo učenostjo neizrečeno prikupil, za svojega tajnika ali oskerbovavca vsih svojih opravil.

Ko bi bili še stariši živeli, bi bil Kopitar, zveršivši osmo šolo, pred kot ne v duhovski stan stopil. Samopridna želja rodovine pa ga ni mogla k temu pripraviti. Ker se po kmetih pri nas večidel iz samopridnosti taka res močno godí, naj povém kratkočasnico v poduk, ki jo Kopitar popisovaje življenje svoje sam pripoveduje. Kmetiški ljudje se srečne mislijo, če imajo duhovnega v rodu. Dokler živi, ga obirajo, kolikor kdo more, po smerti pa ga podedovajo (poérbajo). Ko se nekega dné menijo, kako svet je duhovni stan, reče Kopitar, dobro vedoč „kam pès taco molí“, nalašč, da si je naj svetejšega izbral — kapucinarskega. „Kako so me — pravi na to razgovarjali! Zakaj? Zato, ker ne smejo kapucinarji premoženja imeti“.

Ker se mu pri Cojzu zdaj še veliko boljše godí kot popred, ostane pri njem po doveršeni osmi šoli še osem let, od leta 1800 do 1808. Med tem se je samotež mnogoverstnih lepih in koristnih naukov učil. Po francosko se je bil nekoliko že v četrti latinski šoli naučil, do dobrega pa v Cojzovi hiši od učenika francoskega jezika. Po laško se je med Cojzovo na pol laško rodovino naučil. Razumel je tudi po angleško. Ker je njegov dobrotnik natoroznanstvo posebno čislal, se je Kopitar s tem marljivo pečal. Posebno veselje je imel do greškega jezika. Po latinsko je znal pisati, da malo kdo tako. Da se je slovanščine lotil, se je tako zgodilo:

Dokler je bil še Kopitar pri baronu Cojzu, je prihajal Cojzovi rodovini slovenščino razkladat Vodnik, ondaj Ljubljanski učenik in naš prvi pesnik, čigar življenje je bilo že v Novicah (v 2. tečaju) popisano.

Leta 1806 pustí vojaški poglavar Bellegarde po odhodu v Kotar (Cattaro) svojo hčer ž njeno učenico vred pri baronu Cojzu. Pa kmalo se Cojzu tožite, da se ne morete z Ljubljanskimi kuharicami méniti, ker naj boljše drugače kot po „krajnsko“ ne umejo. Učenica pristavi še, da je kuharica djala: „Še lepši bi bile gospodični, ako bi znale po „krajnsko“. Prosite ga, da bi vsaj mladi baronici dobrega učenika za krajnski jezik preskerbel“. Cojz pa se tej pomoti ni mogel nasmejati. Kuharica je menda djala: „Še lepši (lepše) bi bilo“ —. Neki oficir, ki pa sam ni dobro po naše znal, jima je bil kuharične besede onako prestavil. — O da bi imel naš jezik pač lastnost ženske, ki bi se ga učile zlepševati; gotovo bi se ga več gospodičenj in gospá po Slovenskem učilo. — Že drugega dné začne francosko baronico Kopitar svojega maternega jezika učiti. Ker pa nima pripravnih bukev, ji spisuje sam